

Avizul Comitetului European al Regiunilor pe tema „Inovarea socială ca nou instrument de abordare a provocărilor societale”

(2017/C 306/06)

Raportor: Marcelle Hendrickx (NL-ALDE), membră a Consiliului Executiv Tilburg

RECOMANDĂRI POLITICE

COMITETUL EUROPEAN AL REGIUNILOR (CoR)

Observații generale

1. recunoaște faptul că Europa se află în fața unor mari provocări societale: locuitorii ei sunt nesiguri cu privire la viitorul lor, nivelul șomajului este în continuare mai ridicat decât înaintea crizei economice și financiare, în special în rândul tinerilor; consecințele schimbărilor climatice devin tot mai evidente, populația îmbătrânește, iar sosirea refugiaților, a solicitanților de azil și a migrațiilor confruntă autoritățile locale și regionale cu noi chestiuni de rezolvat;
2. membrii Comitetului văd cum se schimbă societatea. Cetățenii europeni, în ziua de azi, manifestă un nivel de exigență mai ridicat și au un nivel mai bun de educație. Acest lucru face ca ei să dorească tot mai frecvent să impună ei înșiși direcția vieții pe care o duc, să-i îmbunătățească standardele de calitate și să dea dovadă de participare mai intensă în procesul de abordare a problemelor relevante din punct de vedere social. În același timp, ca autorități locale și regionale, suntem conștienți de faptul că cetățenii noștri solicită lucruri foarte diferite;
3. observă în același timp o creștere a complexității provocărilor societale: acestea nu mai pot fi soluționate în limitele unor piloni ai politicilor, nu țin seama de limitele jurisdicțiilor și depășesc perioadele mandatelor guvernamentale. Ele necesită acțiuni nemijlocite și o viziune și abordare pe termen lung, precum și o modificare de paradigmă în ceea ce privește dimensiunea socială a politicilor UE, printre altele a UEM, pentru a asigura contactul cu toți cetățenii și a întări solidaritatea dintre aceștia și dintre statele membre;
4. în același timp, este conștient că autoritățile locale și regionale dispun de mai puține mijloace financiare pentru a soluționa aceste provocări noi și complexe în contextul unei societăți în schimbare rapidă; de aceea, orice intervenție în acest domeniu va necesita o coordonare obiectivă, pragmatică și eficientă între diferitele niveluri de guvernare;
5. constată limitările abordării și instrumentelor politice actuale în ceea ce privește contribuția la formularea unor soluții pentru provocările societale imediate. Cu toate acestea, evoluțiile în curs oferă și oportunități pentru o Europă modernă și inovatoare;
6. consideră că inovarea socială este un instrument important, care implică sectoarele public, privat și terțiar, pentru abordarea provocărilor societale actuale și îmbunătățirea calității vieții cetățenilor. Proiectele inovatoare din punct de vedere social au un impact mai mare asupra societății și a economiei, în general, atunci când sunt combinate cu suporturi tehnologice, întrucât generează soluții mai bune pentru cetățeni;

Trăsăturile inovării sociale

7. este de acord cu definiția inovării sociale ca reprezentând idei noi (produse, servicii și modele) care în același timp răspund unor nevoi societale (mai eficiente decât alternativele) și creează relații sociale și legături de colaborare noi ⁽¹⁾;
8. inovarea socială poate fi un instrument important pentru a aborda toate provocările societale. Ea poate contribui, de exemplu, la combaterea șomajului în rândul tinerilor, la înlesnirea îngrijirii bătrânilor și facilitarea autonomiei lor, la integrarea persoanelor cu mari dificultăți în ceea ce privește accesul pe piața forței de muncă și revitalizarea zonelor îndepărtate, a regiunilor care se confruntă cu diverse provocări demografice și a zonelor urbane aflate în dificultate;

⁽¹⁾ *Empowering people, driving change: Social innovation in the European Union* („Implicarea cetățenilor, încurajarea schimbării: inovarea socială în Uniunea Europeană”), BEPA (Biroul Consilierilor de Politică Europeană) – 2011.

9. consideră că abordarea de jos în sus, căutând soluția în apropierea oamenilor, prin co-creație⁽²⁾, oferirea de rezolvări adaptate, noi asocieri și forme de colaborare între autorități, întreprinderi, instituții de învățământ și cunoaștere, organizațiile societății civile și organizațiile reprezentând interesele cetățenilor⁽³⁾ reprezintă caracteristici ale inovării sociale;

10. Comitetul ar dori să evidențieze platformele consumatorilor ca bun exemplu de abordare ascendentă. Platformele consumatorilor oferă un punct de contact cu consumatorii care au experiență cu anumite servicii. Ele sunt o soluție adecvată pentru colectarea de feedback de la consumatori (de exemplu experiențele utilizatorilor), pentru dezvoltarea de servicii și produse și pentru generarea și testarea de idei noi (în mod ascendent). Platformele consumatorilor promovează incluziunea și le oferă consumatorilor o oportunitate reală de a se face auziți;

11. inovarea socială reprezintă, pentru autorități, un alt mod de lucru, care le cere autorităților locale și regionale o atitudine deschisă față de inițiativele și ideile venite din partea cetățenilor, a întreprinderilor, a instituțiilor de învățământ și cunoaștere și a organizațiilor societății civile. Este important în acest context faptul că, pentru multe din problemele curente, soluția nu se găsește exclusiv în mâinile autorităților. O atitudine deschisă nu înseamnă însă pasivitate. Favorizarea inovării sociale presupune adesea spirit de conducere și coordonare între autoritățile locale în ce privește organizarea de parteneriate, crearea de relații între părți, construirea de ecosisteme de inovare socială, stimularea bunelor inițiative ale cetățenilor și ale comunităților locale, crearea unor cadre juridice flexibile, asigurarea partajării cunoștințelor și încurajarea dialogului;

12. Comisia Europeană observă, pe bună dreptate, că UE trebuie să genereze rezultate concrete, care să răspundă nevoilor și dorințelor cetățenilor. Prin sprijinirea și plasarea inovării sociale în avangardă la elaborarea de politici și în procesul de luare a deciziilor, se obțin soluții mai bune și cu o acceptabilitate mai largă;

13. susține că acceptarea în rândul cetățenilor este esențială într-o perioadă în care încrederea în instituțiile noastre democratice este pusă la îndoială. Inovarea socială pleacă de la cetățeni și de la comunitățile locale, de la consultarea lor pentru a afla care sunt nevoile societale, trecând prin formularea de soluții și până la etapa punerii în aplicare, printr-un proces de implicare, partajare, responsabilitate comună și reciprocitate și prin crearea unor rețele alcătuite dintr-o varietate de părți interesate. Această dimensiune trebuie îmbinată cu dimensiunea teritorială, venind cât mai aproape cu putință de nevoile persoanelor, ale familiilor și ale comunității;

Valorificarea potențialului, eliminarea obstacolelor

14. salută recunoașterea de către Comisia Europeană a importanței inovării sociale, și mai ales potențialul pe care îl prezintă portalul comunității de inovare socială și concursul european pentru inovare socială, care se desfășoară anual; dorește să sublinieze că inovarea socială nu vizează numai creșterea economică și crearea de locuri de muncă. Este important ca inovarea socială să fie înțeleasă și recunoscută drept mijloc aplicabil în diverse domenii de politică, printre care combaterea sărăciei și a excluziunii sociale, ceea ce poate îmbunătăți calitatea vieții locuitorilor UE;

15. într-adevăr, proiectele reușite de inovare socială asigură complementaritatea între consolidarea incluziunii sociale și a solidarității, pe de o parte, și generarea de creștere economică și de locuri de muncă, pe de altă parte. Prin urmare, Comitetul insistă asupra necesității de a integra inovarea socială în strategiile locale și regionale de dezvoltare;

16. observă totodată că inovarea socială duce la o inovare mai bună. Evoluțiile tehnologice au loc în ritm tot mai rapid, tendințe precum digitalizarea și automatizarea remodelează fundamental piața forței de muncă și economia în general, în orașe și regiuni: pe de o parte dispar locuri de muncă prin automatizare și robotizare, pe de altă parte apar alte locuri de muncă în locul lor. Așa numitele fluxuri „big data” aduc atingere protecției vieții private a cetățenilor și, în același timp, nu toată lumea poate să țină pasul cu evoluțiile tehnologice și să le integreze. Inovațiile sociale pot contribui la creșterea rezilienței societăților noastre; Comitetul observă apariția, pretutindeni în UE, a unor exemple pozitive de inovare socială dezvoltate de autoritățile locale și regionale⁽⁴⁾;

⁽²⁾ Avizul Comitetului Regiunilor: „Pachetul UE privind investițiile sociale”, CDR1999-2013_00_00_TRA_AC.

⁽³⁾ Avizul Comitetului Regiunilor: „Pentru o abordare integrată a politicii urbane în Uniunea Europeană”, COR-2013-06902.

⁽⁴⁾ De exemplu, proiectul Proeftuin Dementie („Grădina experimentală pentru demența senilă”), desfășurat în Tilburg, Țările de Jos. Aici, o serie de întreprinderi, instituții de învățământ și cunoaștere, personalul de îngrijire și familiile lucrează împreună pentru ca pacienții să poată locui acasă pe termen mai lung și în condiții mai bune. Inovațiile tehnice introduse în acest sens sunt dezvoltate împreună cu aceste grupuri.

17. regretă șansa ratată prin faptul că inovațiile sociale nu sunt partajate și se mențin la scară locală. Adesea, inovațiile încep pe scară mică și la nivel local, dar pot fi valoroase și aplicabile pentru toți cetățenii din Europa. Pentru a valorifica pe deplin potențialul inovării sociale, este necesar un cadru care să facă posibilă extinderea și difuzarea acestor proiecte;

18. există numeroase exemple de bune practici în inovarea socială care îi ajută deopotrivă pe copiii și pe femeile în situații de risc. Aceste practici ar trebui valorificate, astfel încât să poată fi diseminate în Europa cetățenilor aflați în astfel de situații, facilitând finanțarea, atunci când este necesar, prin intermediul fondurilor structurale;

19. pentru a valorifica pe deplin potențialul inovării sociale, este necesară simplificarea și reducerea sarcinii administrative aferente politicii de coeziune. Complexitatea actuală și amploarea cadrului de reglementare descurajează potențialii solicitanți. Comitetul a cerut deja de mai multe ori instituțiilor UE realizarea unei simplificări reale a pachetului legislativ pentru politica de coeziune ⁽⁵⁾;

20. consideră că politica de coeziune europeană îngreunează utilizarea inovării sociale ca instrument. Dimensiunile reduse ale proiectelor, partenerii mici, alții decât cei tradiționali și absența frecventă a unei integrări a criteriului inovării sociale în cerințele pentru solicitarea de fonduri europene împiedică finanțarea proiectelor de inovare socială din fonduri UE;

21. în consecință, nu toate fondurile și programele europene sunt adecvate pentru aplicarea inovării sociale. La fel ca și în cazul inovațiilor tehnologice, și pentru cele sociale este nevoie de spațiu de experimentare și de disponibilitatea de a accepta că unele inovații nu vor avea succes;

22. atrage atenția asupra faptului că inovarea socială poate fi dezvoltată cu succes în mai mare detaliu, printre altele, prin intermediul economiei sociale. Comitetul subliniază în acest sens că inițiativele din cadrul economiei sociale se bazează pe cooperarea și angajamentul civic al membrilor comunității respective, contribuind astfel la creșterea coeziunii sociale, economice și teritoriale, precum și a nivelului de încredere pe întreg teritoriul UE. Consideră, așadar, că este crucială sprijinirea inovării sociale inclusiv pe calea valorificării potențialului economiei sociale, asigurându-le actorilor din acest domeniu un acces mai facil la diverse moduri de finanțare și mobilizând mijloace financiare suficiente la nivel local, regional, național și la nivelul UE ⁽⁶⁾;

Inovare și inovare socială

23. confirmă importanța inovării pentru Uniunea Europeană, astfel încât cetățenii să aibă parte de cel mai bun învățământ, să fie destule locuri de muncă, să putem face față provocărilor societale actuale și să menținem un nivel ridicat al bunăstării și al calității vieții. În acest cadru, subliniază importanța inițiativei „O Uniune a inovării”, vizând un mediu mai favorabil inovării în UE, astfel încât ideile bune să poată fi transformate mai rapid în produse și servicii;

24. salută varietatea de eforturi depuse de Comisia Europeană pentru promovarea inovării sociale, prin intermediul Programului UE pentru ocuparea forței de muncă și inovare socială (EaSI), al modelelor de economie colaborativă, al programului Orizont 2020, al platformelor de sensibilizare culturală și al programelor instrumentului pentru IMM-uri;

25. cu toate acestea, Comitetul consideră că, deși programul EaSI își propune, printre altele, să combată șomajul de lungă durată, sărăcia și excluderea socială, nu există încă mecanisme la nivel european care să poată răspunde acestor probleme comune în mod eficient;

26. este de părere, în pofida acestor eforturi, că, în Strategia „Europa 2020” se pune un accent mult prea unilateral pe partea tehnologică a inovării, partea socială fiind insuficient adusă în atenție. Comitetul subliniază că inovarea socială și cea tehnologică sunt complementare și că prin încurajarea acestei complementarități se pot obține rezultate care au un impact asupra societății;

⁽⁵⁾ Printre altele: Avizul Comitetului Regiunilor: Simplificarea fondurilor ESI din perspectiva autorităților locale și regionale (COR-2016-00008).

⁽⁶⁾ Avizul CoR pe tema „Rolul economiei sociale în relansarea creșterii economice și în combaterea șomajului” (COR-2015-01691).

Rolul Uniunii Europene și recomandări

27. apreciază că actualele provocări societale sunt transfrontaliere și adesea afectează pachetul de sarcini al autorităților locale și regionale din Europa. Inovarea socială poate juca un rol important în crearea coeziunii sociale, economice și teritoriale. Este de dorit ca UE să joace un rol de dinamizare, de facilitare și conectare în acest sens;
28. solicită Comisiei Europene ca, în cadrul elaborării politicilor, să țină seama în mod explicit de aplicabilitatea lor la nivel local și regional. Această cerință este coerentă cu aplicarea Agendei urbane pentru UE, în cadrul căreia Comisia, statele membre și orașele trec în revistă nivelul de aplicabilitate al politicilor și al reglementării UE la nivel local; Acest lucru este cu atât mai relevant în cazul proiectelor de inovare socială, care sunt deseori sprijinite de autoritățile locale și regionale de-a lungul întregului proces de inovare (apariție, experimentare, difuzare și evaluare);
29. solicită Comisiei Europene să recunoască și să accepte instrumentul inovării sociale ca pe o unealtă pentru abordarea unei mari varietăți de provocări societale și pentru îmbunătățirea calității vieții locuitorilor Uniunii;
30. consideră că Comisia Europeană ar trebui să-și asume un rol de promotor pentru a dezvolta inovarea socială, a partaja cunoștințele și a disemina exemplele pozitive din domeniu; de exemplu, în ce privește entitățile din economia socială, ar trebui să garanteze adoptarea unor politici menite să genereze inovare socială la diferitele niveluri de guvernare și să încurajeze formarea unei autentice comunități europene de inovare socială – inclusiv măsuri integrate în ceea ce privește domeniul asistenței medicale, social, al locuințelor și căutarea activă a unui loc de muncă;
31. solicită Comisiei Europene să înlăture obstacolele menționate și să transforme inovarea socială într-un criteriu pentru solicitarea de fonduri europene, permițând totodată accesul la fonduri și programe pentru instituții și grupări netradiționale și făcând posibilă crearea unui spațiu de experimentare în contextul căruia să fie acceptabilă nereușita unui experiment;
32. solicită Comisiei Europene să elaboreze un sistem de monitorizare și de măsurare a efectelor pe care le produce, în diverse state membre, evoluția proceselor de inovare socială, cu indicatori clari, în special pentru economia socială. Cu ajutorul acestuia, rezultatele inovării sociale devin măsurabile, se poate determina impactul inovării sociale și se pot prezenta informațiile respective și exemplele de reușită. Acest lucru ar face ca atragerea fondurilor să devină mai simplă;
33. privește în mod explicit la propriul rol în utilizarea deplină a potențialului inovării sociale și solicită membrilor săi să experimenteze la nivel local cu inovarea socială, să implice în acest sens alte autorități, întreprinderi, instituții de cunoaștere și locuitori și să-și împărtășească reciproc experiențele;
34. Comitetul subliniază importanța clauzelor sociale în procesul de evaluare a ofertelor pentru contractele de achiziții publice și solicită Comisiei Europene să se asigure că acestea sunt corect preluate și aplicate de statele membre. Acesta solicită, de asemenea, flexibilitate în ceea ce privește normele actuale privind ajutoarele de stat, astfel încât să se promoveze inovarea socială. În plus, Comitetul propune examinarea potențialului pe care îl prezintă participarea la capital și inovarea participativă pentru programele de inovare socială și de investiții sociale existente, care se bazează în general pe modele orientate către investitori.

Bruxelles, 11 mai 2017.

Președintele
Comitetului European al Regiunilor
Markku MARKKULA